

Tillämpning av verkligt värde- optionen i finansiella företag som tillämpar lagbegränsad IFRS

2005-12-30

Motivpromemoria 1 om
ändringar i redovisningsföreskrifter
för 2005 och 2006

Från redovisningsenheten

1.	SAMMANFATTNING	1
2.	BAKGRUND	3
2.1	Verkligt värdeoptionen enligt godkända IAS 39	3
2.2	Verkligt värdeoptionen enligt IAS-förordningen	5
2.3	Verkligt värdeoptionen enligt lag	6
2.4	Lånefordringar enligt IAS 39 och IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter	9
2.5	IASB:s ändringar i juni 2005 avseende verkligt värdeoptionen	10
2.6	EG:s godkännande av ändringarna och en full verkligt värdeoption	13
2.7	Remissförfarandet	14
3.	ÖVERVÄGANDEN	15
3.1	Verkligt värdeoptionen i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen	15
3.2	Verkligt värdeoptionen enligt de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna	15
3.3	Särskilda begränsningar för tillämpning av optionen	23
3.4	Ikraftträdande- och övergångsfrågor	25
	BILAGA 1	26
	En utförligare beskrivning av kategorier enligt IAS 39 och upplysningar om tillämpningen av verkligt värdeoptionen	26

Kontaktperson på FI: Åsa Andersson 08-787 82 29, asa.andersson@fi.se

1. Sammanfattning

Från och med räkenskapsår 2005 ska alla noterade företag – med en övergångsfrist till 2007 för de som bara har skuldebrev noterade – tillämpa EG:s IAS-förordning. Den innebär att företagen måste upprätta sin koncernredovisning enligt av EG-kommissionen antagna internationella redovisningsstandarder (IAS/IFRS) från International Accounting Standards Board (IASB). Onoterade företag får frivilligt tillämpa IAS-förordningen i koncernredovisningen från och med räkenskapsår 2005.

Den svenska lagstiftningen ger ingen möjlighet att tillämpa IAS-förordningen i årsredovisningen för juridisk person. I stället har ändringar gjorts i årsredovisningslagarna och i Finansinspektionens (FI) redovisningsföreskrifter för att internationella redovisningsstandarder ska kunna tillämpas inom ramen för materiella regler om årsredovisningens utformning och innehåll (s.k. lagbegränsad IFRS).¹

Finansiella företag får dock välja att tillämpa äldre redovisningsregler i årsredovisningen för år 2005.² Enligt de nya redovisningsföreskrifterna för 2006 får äldre redovisningsregler tillämpas även i årsredovisningen för räkenskapsåret 2006, om inte företaget tillämpar IAS-förordningen eller lagbegränsad IFRS i sin koncernredovisning.³

Finansiella företag kan alltså upprätta sina årsredovisningar enligt lagbegränsad IFRS eller enligt äldre redovisningsregler. Denna promemoria behandlar bakgrunden och motiven till ett förtydligande av de allmänna råden om tillämpning av verkligt värdeoptionen. De nya allmänna råden omfattar finansiella företag som tillämpar lagbegränsad IFRS i årsredovisningen för räkenskapsåret 2005 och 2006. Ändringarna i de allmänna råden får även betydelse för en sådan koncernredovisning enligt lagbegränsad IFRS som finansiella företag får upprätta från och med räkenskapsåret 2006.⁴

¹ Se Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2004:20) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2004:21) om årsredovisning i försäkringsföretag. Dessa betecknas i promemorian som "tidigare IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter" eller bara "tidigare redovisningsföreskrifter".

² Se Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2002:22) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2003:13) om årsredovisning i försäkringsföretag som får tillämpas enligt övergångsregler till FFFS 2004:20 resp. FFFS 2004:21. Dessa betecknas i promemorian som "äldre årsredovisningsföreskrifter".

³ Se Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2005:33) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2005:34) om årsredovisning i försäkringsföretag. Dessa betecknas i promemorian som "nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter" eller bara "nya redovisningsföreskrifter". I det fall både tidigare och nya redovisningsföreskrifter avses, betecknas dessa som "IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter".

⁴ Se Motivpromemoria 5, Tillämpning av lagbegränsad IFRS i finansiella företags års- och koncernredovisning för räkenskapsåret 2006.

Ändringarna som beskrivs i denna promemoria, har föregåtts av två remissförfaranden. Remissinstansernas synpunkter och FI:s ställningstaganden till dessa behandlas också i promemorian.

Verkligt värdeoptionen

Den internationella redovisningsstandarden IAS 39, Finansiella instrument: Redovisning och värdering,⁵ ska tillämpas för räkenskapsåret 2005 i koncernredovisningen inom ramen för IAS-förordningen och i årsredovisningen inom ramen för lagbegränsad IFRS. Enligt originalstandarden från IASB får ett företag välja att vid den första redovisningen oåterkalleligt värdera en finansiell tillgång eller skuld till verkligt värde via resultaträkningen, även om instrumentet inte innehas för handel (den s.k. verkligt värdeoptionen). Egetkapitalinstrument som inte har något noterat marknadspris på en aktiv marknad och vars verkliga värde inte kan beräknas på ett tillförlitligt sätt är dock undantagna. Detsamma gäller derivat avseende motsvarande tillgångar och instrument som värderas enligt andra standarder än IAS 39.

Full verkligt värdeoption i koncernredovisningar enligt IAS-förordningen

När EG-kommissionen i november 2004 godkände IAS 39 inom ramen för IAS-förordningen gjordes ett särskilt undantag för verkligt värdeoptionens tillämpning på skulder. I november 2005 godkände kommissionen att verkligt värdeoptionen, med de nya restriktioner som beslutades av IASB i juni 2005, även får tillämpas på skulder. Detta gäller retroaktivt redan för räkenskapsåret 2005.⁶ FI har inte meddelat några föreskrifter om hur verkligt värdeoptionen kan tillämpas i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen.

Lagbegränsad verkligt värdeoption enligt IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter

I de tidigare redovisningsföreskrifterna från FI, som tillämpas i årsredovisningar enligt lagbegränsad IFRS, anges i allmänna råd att en klassificering som tillgång eller skuld värderad till verkligt värde via resultaträkningen – dvs. med stöd av verkligt värdeoptionen – endast får göras för tillgångsinstrument som får värderas till verkligt värde enligt lag.

I de nya redovisningsföreskrifterna förtydligas att optionen kan tillämpas på tillgångar i form av värdepapper och fordringar, inbegripet egen utlåning, men däremot inte på aktier i dotter- och intresseföretag eller på sådana finansiella skulder som inte innehas för handel. I de

⁵ Fastställd av IASB i december 2003 med vissa senare gjorda ändringar. Godkänd av EG-kommissionen i november 2004 med vissa senare godkännanden av IASB-ändringarna.

⁶ En retroaktiv tillämpning förutsätter dock, enligt övergångsreglerna till nya IAS 39, att en omklassificering till kategorin värderat till verkligt värde genom resultaträkningen, har gjorts senast den 1 september 2005.

allmänna råden anges därför uttryckligen att optionen tillämpas med de nya begränsningar i IAS 39 som godkändes av kommissionen i november 2005.

Ändringarna innebär också att de allmänna råden kompletteras så att innehav för handelsändamål enligt årsredovisningslagen (ÅRL) bör motsvara vad som klassificeras som innehav för handel enligt godkända IAS 39.

De nya reglerna görs tillämpliga redan i årsredovisningen för räkenskapsåret 2005 i finansiella företag som valt att tillämpa IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter. Finansiella företag som tillämpar äldre redovisningsregler omfattas inte av de nya reglerna.

2. Bakgrund

I detta avsnitt beskrivs närmare bakgrunden till de allmänna råden om verkligt värdeoptionen i de nya redovisningsföreskrifterna. I avsnittet behandlas följande:

- Verkligt värdeoptionen enligt godkända IAS 39 (2.1).
- Verkligt värdeoptionen enligt IAS-förordningen (2.2).
- Verkligt värdeoptionen enligt lag (2.3).
- Lånefordringar enligt IAS 39 och IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter (2.4).
- IASB:s ändringar i juni 2005 avseende verkligt värdeoptionen (2.5).
- EU:s godkännande av ändringarna och en full verkligt värdeoption (2.6).

2.1 Verkligt värdeoptionen enligt godkända IAS 39

Den för räkenskapsåret 2005 tidigare godkända versionen av IAS 39 (tidigare godkända IAS 39),⁷ gör det möjligt att vid det första redovisningstillfället oåterkalleligt hänföra nästan vilken finansiell tillgång eller skuld som helst till en post som värderas till verkligt värde med efterföljande värdeförändringar omedelbart redovisade som vinster eller förluster i resultaträkningen (den s.k. verkligt värdeoptionen).

⁷ Med "tidigare godkända IAS 39" avses i fortsättningen den version som fastställts av IASB i december 2003 med vissa senare mindre ändringar och som har godkänts av EG-kommissionen i november 2004 med vissa undantag. När en äldre version avses, anges "gamla IAS 39". När ändringarna om verkligt värdeoptionen i juni 2005 åsyftas anges "nya godkända IAS 39".

Undantagna från optionen är onoterade egetkapitalinstrument som inte har något noterat marknadspris på en aktiv marknad och vars verkliga värde inte kan beräknas på ett tillförlitligt sätt samt derivat avseende motsvarande tillgång. Undantagna är dessutom finansiella instrument som omfattas av andra standarder än IAS 39, om inte dessa standarder i sin tur hänvisar tillbaka till värderingsreglerna i IAS 39.

Verkligt värdeoptionen enligt IAS 39 tar sikte på andra instrument än de som obligatoriskt ska värderas på samma sätt i egenskap av innehav för handel (i innehav för handel inkluderas alla derivat som inte är föremål för säkringsredovisning). Optionen utnyttjas genom att företaget frivilligt klassificerar ett instrument som en ”finansiell tillgång eller skuld värderad till verkligt värde via resultaträkningen”. Detta ska göras vid första redovisningstillfället. Om inte optionen utnyttjas hänförs ett aktuellt tillgångsinstrument vanligtvis till någon annan IAS 39-kategori, dvs. investering som innehåller till förfall, låne- och kundfordringar eller finansiella tillgångar som kan säljas. En fullt verkligt värdeoption enligt IAS 39 kan även tillämpas på finansiella skulder som inte innehåller för handel samt, om övriga förutsättningar föreligger, innehav i joint ventures (samriskföretag) och andra intresseföretag. Finansiella skulder som inte utgör innehav för handel eller värderas till verkligt värde på annan tillåten grund, ska värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Motivet för verkligt värdeoptionen är att lösa värderings- eller resultatredovisningsproblem samt praktiska problem som uppkommer med anledning av den blandade värderingsmodellen i IAS 39. Detta motiv ligger bakom de tre preciserade förutsättningarna som IASB kompletterade standarden med i juni 2005. (Se avsnitt 2.5.)

Sammanfattningsvis uppkommer följande redovisningsmässiga skillnader när finansiella instrument redovisas i kategorin ”finansiell tillgång eller skuld värderad till verkligt värde via resultaträkningen” jämfört med om verkligt värdeoptionen inte tillämpas:

- Anskaffningsvärdet ska beräknas utan tillägg för anskaffningskostnader.
- Värderingen ska fortlöpande ske till verkligt värde i stället för till upplupet anskaffningsvärde (om nu inte instrumentet alternativt hade hänförts till kategorin en finansiell tillgång som kan säljas och ändå skulle ha värderats till verkligt värde).
- Värdeförändringar på instrumentet ska resultatföras omedelbart som vinst eller förlust i resultaträkningen, i stället för när instrumentet tas bort från balansräkningen (om nu inte instrumentet alternativt hade hänförts till kategorin finansiell till-

gång som kan säljas, där vissa värdeförändringar löpande skulle ha redovisats direkt mot eget kapital).⁸

- Särskilda tilläggsupplysningar ska lämnas om bl.a. redovisat värde för instrument som optionen tillämpas på.

Det bör också framhållas att för finansiella tillgångar och skulder som är föremål för en säkringsredovisning gäller särskilda regler som bl.a. innebär att sådana tillgångar eller skulder i vissa fall ska värderas till verkligt värde (se godkända IAS 39, punkt 85-102).

Som en bakgrund till den fortsatta redogörelsen finns en mera utförlig beskrivning av kategorier enligt IAS 39 i *bilaga 1*. I bilagan beskrivs även de upplysningar som ska lämnas enligt IAS 32: Finansiella Instrument, Upplysningar och klassificeringar, i de fall verkligt värdeoptionen tillämpas.

2.2 Verkligt värdeoptionen enligt IAS-förordningen

När EG-kommissionen i november 2004 godkände IAS 39, gjordes ett undantag i fråga om möjligheten att hänföra ”finansiella skulder” till instrument som kan klassificeras som ”värderade till verkligt värde via resultaträkningen”. Enligt kommissionen krävde reglerna i denna del ytterligare bearbetningar samtidigt som det åberopades att det fjärde bolagsdirektivet inte tillåter en full verkligt värdevärdering av alla skulder. Enligt kommissionen kan medlemsstaterna inte heller tillåta eller kräva en sådan värdering, förutom enligt artikel 31 i försäkringsredovisningsdirektivet för s.k. unit-link skulder, dvs. där investeringsrisken bärs av försäkringstagarna eller förmåner är kopplade till ett särskilt index eller referensvärde. Däremot framhöll EG-kommissionen att en full verkligt värdeoption är möjlig för tillgångar.⁹

För en koncernredovisning enligt IAS-förordningen gäller i princip inga svenska lagregler eller föreskrifter om värdering och uppställning av tillgångar eller skulder.¹⁰ Enligt ÅRL ska dock årsredovisningen och koncernredovisningen upprättas med tillämpning av gemensamma principer för värderingen av tillgångar, avsättningar och skulder. Olika värderingsprinciper får användas endast om det finns särskilda skäl. I sådana fall skall upplysning om detta lämnas i not med angivande av skälen för avvikelserna.¹¹

⁸ Där resultatförs vinst och förlust vid realisation.

⁹ Se EG-kommissionens promemoria 04/265 av den 19 november 2004, IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement - Frequently Asked Questions (FAQ).

¹⁰ Se 7 kap. 7 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag (ÅRKL) och 7 kap. 5 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) samt 7 kap. 2 § i redovisningsföreskrifterna för institut, 2004:20 och 7 kap. 3 § i redovisningsföreskrifterna för försäkringsföretag, 2004:21.

¹¹ 7 kap. 12 § ÅRL som gäller enligt 7 kap. 7 § ÅRKL och 7 kap. 5 § ÅRFL.

2.3 Verkligt värdeoptionen enligt lag

I december 2004¹² gjordes ett flertal ändringar i årsredovisningslagarna. Syftet var dels att beakta tillämpningen av IAS-förordningen, dels att än mer anpassa lagreglerna till IAS/IFRS för alla företag. Lagändringarna är föranledda av det s.k. moderniseringsdirektivet.¹³ Syftet med direktivet var att anpassa EG:s redovisningsdirektiv till utvecklingen på redovisningsområdet och att avlägsna alla oförenligheter med internationella redovisningsstandarder som identifierats vid den tidpunkt när direktivet antogs.

Enligt 4 kap. 14 a § ÅRL får derivatinstrument och andra finansiella instrument tas upp till sitt verkliga värde, om inte annat följer av 14 b §. Enligt särbestämmelser i ÅRKL och ÅRFL ska finansiella instrument obligatoriskt värderas till verkligt värde, om det är förenligt med ÅRL (se 4 kap. 2 § 5 ÅRKL resp. 4 kap. 2 § 11 ÅRFL). För finansiella företag har alltså EG-direktivets möjlighet att kräva en värdering till verkligt värde utnyttjats. Äldre värderingsregler om finansiella instrument får dock alltjämt tillämpas under räkenskapsåret 2005 och 2006. Enligt övergångsbestämmelserna i FI:s IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter är detta även en förutsättning för att äldre redovisningsföreskrifter från FI ska kunna tillämpas.

Enligt 4 kap. 14 b § ÅRL undantas följande finansiella instrument från en värdering till verkligt värde:

1. finansiella instrument som hålls till förfall och som inte utgör derivatinstrument,
2. lånefordringar och andra fordringar som härrör från företaget och som inte innehas för handelsändamål,
3. andelar i dotterföretag, intresseföretag eller samriskföretag,
4. egetkapitalinstrument som företaget självt har gett ut,
5. avtal om villkorad ersättning i samband med förvärv och samgåenden,
6. skulder, med undantag för skulder som ingår som en del i en handelsportfölj eller som utgör derivatinstrument, samt
7. andra finansiella instrument, som är av sådan särskild karaktär att de enligt vad som är allmänt accepterat bör redovisas på annat sätt.

¹² SFS 2004:1173-1178, bet. 2004/05:LU3, prop. 2004/05:24, Internationell redovisning, SOU 2003:71, Internationell redovisning (IAS-utredningen).

¹³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/51/EG av den 18 juni 2003 om ändring av direktiven 78/660/EEG, 83/349/EEG, 86/635/EEG och 91/674/EEG om årsbokslut och sammanställd redovisning i vissa typer av bolag, banker och andra finansinstitut samt försäkringsföretag

En värdering enligt 14 a § ÅRL får inte heller göras, om värderingen inte ger ett tillförlitligt värde på det finansiella instrumentet.

Om en värdering görs enligt 14 a §, ska värdeförändringen sedan föregående balansdag som huvudregel redovisas i resultaträkningen. Värdeförändringen ska dock redovisas i en fond för verkligt värde i stället för i resultaträkningen när den avser ett säkringsinstrument och de tillämpade principerna för säkringsredovisning tillåter att en del av eller hela värdeförändringen inte redovisas i resultaträkningen. Det samma gäller om värdeförändringen är orsakad av en kursförändring på en monetär post som utgör en del av företagets nettoinvestering i en utländsk enhet. En värdeförändring på en finansiell tillgång som inte innehas för handelsändamål och inte heller är ett derivatinstrument får redovisas i fonden för verkligt värde i stället för i resultaträkningen (se 14 d § ÅRL).

Enligt 14 e § ÅRL ska en säkrad post värderas till verkligt värde om den säkras med ett instrument som värderas till verkligt värde, om de tillämpade principerna för säkringsredovisning tillåter detta.

Lagbestämmelserna baserar sig på de EG-regler i det fjärde bolagsdirektivet som EG-kommissionen kommenterat när det gäller direktivets begränsningar att värdera egna skulder till verkligt värde. I förarbetena till den svenska lagstiftningen har vidare framhållits att de svenska bestämmelserna bör ”inte vara vare sig mer eller mindre omfattande” än EG-direktivets bestämmelser.¹⁴ I förarbetena till årsredovisningslagarna diskuterades inte utrymmet för att tillämpa verkligt värdeoptionen i årsredovisningen.

Frågan har däremot behandlats mera generellt i tidigare IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter. Enligt dessa kan ett finansiellt företag i sin årsredovisning klassificera en finansiell tillgång som en tillgång ”värderad till verkligt värde via resultaträkningen”, om den kan värderas till verkligt värde enligt 4 kap. 14 a och 14 b §§ ÅRL.¹⁵

Som nämnts ovan gäller inte lagbestämmelserna eller redovisningsföreskrifterna i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen.

Frågor har nu uppkommit i vad mån en sådan s.k. lagbegränsad verkligt värdeoption kan tillämpas på egna lånefordringar och om de allmänna råden bör kompletteras med närmare regler om vilka finansiella instrument som optionen kan tillämpas på. Frågor har även ställts till FI om utrymmet för att tillämpa verkligt värdeoptionen i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen.

¹⁴ Se prop. 2002/03:121 Redovisning och värdering av finansiella instrument, s. 34.

¹⁵ Se allmänna råden till 2 kap. i de IFRS-anpassade årsredovisningsföreskrifterna. De allmänna råden innebär en avvikelse från RR 32 (2004) redovisning för juridiska personer, punkt 57. De överensstämmer dock med RR 32 (2005) punkt 70 som anger att IAS 3 punkt 9 och 11 A endast ska tillämpas i de fall ÅRL tillåter en redovisning till verkliga värden.

2.4 Lånefordringar enligt IAS 39 och IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter

För frågan om en lagbegränsad verkligt värdeoption kan tillämpas på utlåning är det av betydelse vilka instrument som ska eller får klassificeras som "lånefordringar" enligt lag. Avgörande är också hur man ska beakta de förändringar i definitioner och värderingskategorier som gjorts i förhållande till gamla IAS 39. I tidigare godkända IAS 39 har vissa definitioner och värderingskategorier ändrats. Förändringar i internationell redovisning har alltså skett efter moderniseringsdirektivets tillkomst. Ändringarna har inte analyserats närmare i de lagförslag som legat till grund för ändringarna i årsredovisningslagarna.

Lånefordringar enligt gamla IAS 39

Här bör först uppmärksammas att *lånefordringar och kundfordringar som härrör från företaget* är en särskild värderingskategori enligt gamla IAS 39.¹⁶ Här ingick finansiella tillgångar som *företaget* skapat genom att tillhandahålla pengar, varor eller tjänster *direkt* till en låntagare, förutom tillgångar som skapas i avsikt att säljas direkt eller på kort sikt och som skall klassificeras som tillgångar som innehas för handel. Lånefordringar och kundfordringar som härrör från företaget inräknas inte i investeringar som hålles till förfall, utan ska klassificeras separat. Gamla IAS 39, punkt 19, innebar bl.a. att ett lån som förvärvats, ska betraktas som om det härrör från företaget om det finansierats per det datum lånet utgavs. Punkt 20 klargjorde att förvärvade lån ska klassificeras som investeringar till förfall, innehav för handel eller finansiella tillgångar som kan säljas efter vad som är lämpligt.

Lånefordringar enligt tidigare och nya godkända IAS 39

Motsvarande kategori benämns enligt tidigare och nya godkända IAS 39 för *lånefordringar och kundfordringar*. Kategorin utgörs enligt punkt 9 av andra finansiella tillgångar än derivat som har fastställda eller fastställbara betalningar och som inte är noterade på en aktiv marknad. Undantag görs dock för sådana fordringar som ska säljas omedelbart eller inom en nära framtid (innehas för handel) eller som vid första redovisningstillfället eljest har identifierats som en post värderad till verkligt värde via resultaträkningen (verkligt värdeoptionen). Undantag görs också för sådana fordringar som vid första redovisningstillfället har identifierats som att de kan säljas eller sådana för vilka det finns en risk att innehavaren inte kommer att återfå den huvudsakliga investeringen av annat skäl än p.g.a. kredittagarens bristande betalningsförmåga.

Definitionen av lånefordringar i godkända IAS 39 är sammanfattningsvis alltså vidare än gamla IAS 39 genom att även förvärvade lån kan ingå. Definitionen är samtidigt snävare än den gamla motsvarig-

¹⁶ Omarbetad av IASB år 2000.

heten genom att den exkluderar samtliga lån som noteras på en aktiv marknad samt vissa lån där investeringen kan förloras p.g.a. annat än låntagarens bristande betalningsförmåga. Vidare ges ett utrymme för företaget att vid första redovisningen exkludera fordringar som uppkommit när företaget direkt överlämnat pengar eller annat. Fordran kan nämligen i stället klassificeras som en tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen eller som en tillgång som kan säljas.¹⁷

Lånefordringar enligt de tidigare IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna

En definition av *lånefordran* finns också i 1 kap. 2 § 4 FFFS 2004:20 för institut. Där definieras lånefordran som en finansiell tillgång som uppstår när en långivare överlämnar kontanter eller andra tillgångar till en låntagare som är skyldig att återbetala dessa, antingen på en angiven dag, på angivna dagar eller vid anfordran. I allmänna råd till paragrafen anges att en lånefordran löper vanligtvis med ränta. Vidare klargörs att lånefordringar kan omfatta exempelvis konsumentkrediter, konsumenters checkkrediter och kreditkortslån, privata bostadslån med pantsäkerhet, lån som inte är personkrediter, t.ex. pantlån i kommersiella fastigheter, projektfinansiering och krediter till företag, finansinstitutioner, stater och offentliga organ, fordringar enligt finansiella leasingavtal samt andra finansieringsformer som i sak innebär utlåning, t.ex. repotransaktioner. Definitionen, som är av betydelse för vissa tilläggsupplysningar enligt FFFS 2004:20 om lånefordringar som anskaffningsvärderas, överensstämmer i allt väsentligt med definitionen i gamla IAS 39 förutom att även förvärvade lån kan omfattas.¹⁸

Vid redovisningen i en balansräkning enligt ÅRKL görs däremot en uppdelning av instrument i värdepapper och *utlåning*. Vid gränsdragningen mellan räntebärande värdepapper i post 5 och utlåning i posterna 3 och 4 är det primära kriteriet om institutets fordran är omsättningsbar eller överlåtbar. Enkla skuldebrev redovisas under någon av utlåningsposterna.¹⁹ Vad som redovisas som utlåning i balansräkningen kan därför avvika från vad som värderas som låne- och kundfordringar enligt IAS 39.

2.5 IASB:s ändringar i juni 2005 avseende verkligt värdeoptionen

Preciserade förutsättningar för tillämpningen av optionen

¹⁷ Ett innehav som förvärvats i en grupp av tillgångar som inte tillhör kategorin lånefordringar eller kundfordringar (t.ex. innehav i en värdepappersfond) ingår varken enligt gamla eller nya IAS 39 i kategorin lånefordringar och kundfordringar.

¹⁸ För att undvika konflikter mellan begreppet lånefordringar i redovisningsföreskrifterna respektive IAS 39 och IFRS 7 Finansiella instrument, Upplysningar, har denna definition av lånefordringar inte tagits in i de nya redovisningsföreskrifterna (se vidare Motivpromemoria 3, Anpassningar av redovisningsföreskrifterna avseende upplysningar om finansiella instrument, försäkringsavtal och kapital, avsnitt 2.8).

¹⁹ Se de allmänna råden till 6 § i bilaga 1 till redovisningsföreskrifterna för institut, FFFS 2004:20.

IASB har, genom ändringar i juni 2005 av IAS 39, preciserat tre närmare förutsättningar för när verkligt värdeoptionen får tillämpas.

Optionen kan enligt punkt 9 b i nya godkända IAS 39 användas endast när den leder till en mer relevant information, eftersom

- den eliminerar eller i betydande utsträckning minskar inkonsekvenser i värdering eller redovisning ("bristande överensstämmelse i redovisningen") som annars skulle uppkomma vid värdering av tillgångar eller skulder eller redovisning av vinsterna och förlusterna avseende dem på olika grunder, eller
- en grupp av finansiella tillgångar, finansiella skulder eller en kombination av dem förvaltas och resultatet utvärderas baserat på verkligt värde, i enlighet med en dokumenterad riskhanterings- eller investeringsstrategi och information om gruppen tillhandahålls internt på denna grund till företagets nyckelpersoner i ledande ställning, exempelvis företagets styrelse och verkställande direktör.

Oavsett om derivat ska värderas separat eller inte enligt punkt 11 kan, i syfte att minska redovisningskomplexiteten och för att ge en mer tillförlitlig redovisning enligt punkt 11 A nya godkända IAS 39, verkligt värdeoptionen även tillämpas på kontrakt som innehåller ett eller flera inbäddade derivat såvida inte

- det inbäddade derivatet (eller derivaten) inte i betydande utsträckning förändrar de kassaflöden som annars skulle krävas enligt avtalet, eller
- det tydligt framgår, med liten eller ingen analys, när ett liknande sammansatt instrument först beaktas, att avskiljande av det inbäddade derivatet (eller derivaten) är förbjudet, såsom en option med rätt till förtida inlösen som är inbäddad i ett lån som tillåter innehavaren att i förväg betala lånet motsvarande ungefär dess upplupna anskaffningsvärde.

Dessa förutsättningar gäller utöver tidigare angivna förutsättningar om att optionen måste utnyttjas vid första redovisningen och inte får avse vissa onoterade eget kapitalinstrument.

Motivet för verkligt värdeoptionen är att lösa värderings- eller resultatredovisningsproblem och praktiska problem som uppkommer med anledning av den blandade värderingsmodellen i IAS 39. IASB har särskilt åberopat att säkringsredovisning med åtföljande dokumentations- och effektivitetstester inte behövs, att kraven på att behöva separera inbäddade derivat begränsas, att problemen med volatilitet i resultatet eller eget kapital för matchade positioner som värderas eller resultatredovisas på olika grunder kan lösas och att behovet att av-

gränsa vad som utgör innehav för handel försvinner (BC 74 samt 33 A och 33 B i nya godkända IAS 39).

I Bilaga A till nya IAS 39, som ingår som en del av standarden, finns ytterligare vägledning för när verkligt värdeoptionen kan användas (se VT 4D-4K).

Utökade upplysningar om optionens användning och effekter

För att tillgodose intressen från såväl tillsynsmyndigheter som investerare har följdändringar gjorts i IAS 32 som innebär vissa nya tilläggsupplysningar (BC 79). Ändringarna gäller i första hand upplysningar om kriterierna för att tillämpa verkligt värdeoptionen, hur företaget uppfyller förutsättningarna enligt standarden för tillämpningen av verkligt värdeoptionen och vilka slag av tillgångar eller skulder som optionen tillämpas på (IAS 32 punkt 66 d).²⁰ Vidare ska företag ange vilken effekt användningen av verkligt värdeoptionen har på de finansiella rapporterna. Upplysningar ska också lämnas om redovisat värde och resultatet uppdelat på finansiella tillgångar och skulder destinerade till kategorin värderade till verkligt värde genom resultaträkningen (dvs. andra än sådana som hänförs till innehav för handel). För lån och fordringar som optionen tillämpas på, lämnas tilläggsupplysningar om dels maximal kreditrisk och påverkan av kreditderivat, dels hur stor del av förändringar i verkligt värde som beror på förändringar i kreditrisk, och dels storleken av förändringarna i verkligt värde under perioden och sammanlagt. Sistnämnda två upplysningar ska även lämnas för finansiella skulder som optionen tillämpas på. För sådana skulder ska dessutom lämnas upplysning om skillnaden i förhållande till inlösenbeloppet. Företaget ska även upplysa om de metoder som använts för att komma fram till upplysningarna enligt ovan och om det anser att upplysningarna visar en rättvisande uppskattning av de förändringar i verkligt värde som beror på förändring av kreditrisk (se punkt 94). Innehållet i reglerna återges i bilaga 1.

Övriga ändringar

IASB har även ändrat punkt 12 och 13 i nya IAS 39 på så sätt att ett instrument med inbäddade derivat, som företaget trots kraven i IAS 39 inte kan värdera separat, ska destineras som värderat till verkligt värde via resultaträkningen i stället för, som tidigare, innehav för handel.

Punkt 48 A i nya godkända IAS 39 ger ytterligare vägledning för att bestämma verkliga värden. Det framhålls att i första hand ska beaktas noterade priser på aktiva marknader. Om värderingstekniker måste användas ska i första hand vanliga modeller på marknaden användas, som visat sig ge tillförlitliga uppskattningar. Användning av marknadsdata i så stor utsträckning som möjligt betonas, liksom att egna

²⁰ Upplysningsreglerna har också tagits in i IFRS 7, som ska tillämpas från och med 2007 men där en tidigare tillämpning uppmuntras. Enligt allmänna råd till 2 kap. i FFFS 2005:33 och FFFS 2005:34 bör IFRS 7 tillämpas redan från och med 2006.

värderingstekniker testas periodiskt mot observerbara transaktioner i samma instrument eller tillgängliga observerbara marknadsdata. Reglerna gäller på samma sätt i alla de fall när verkligt värde ska bestämmas för finansiella instrument.

Vissa följdändringar har även gjorts i IFRS 1 – Första gången IFRS tillämpas.

Ikraftträdande- och övergångsregler

Ändringarna i nya godkända IAS 39 ska tillämpas på räkenskapsperioder som påbörjas den 1 januari 2006 eller senare. Tidigare tillämpning uppmuntras. Möjligheten att använda optionen utan föreskrivna restriktioner är numera inte möjlig ens när IAS 39 tillämpas första gången (punkt 105 och 105 A). Särskilda regler gäller, beroende på om ändringarna tillämpas tidigare såsom uppmuntrats (punkt 105 B) eller först från och med 2006 (punkt 105 C). Jämförelseuppgifter ska omarbetas under vissa förutsättningar (punkt 105 D).

Reglerna i punkt 105 B a bör uppmärksammas särskilt. Om verkligt värdeoptionen i nya godkända IAS 39 tillämpas retroaktivt för räkenskapsåret 2005, måste en omklassificering till kategorin värderad till verkligt värde via resultaträkningen av befintliga instrument vara gjord senast den 1 september 2005. (Se även avsnitt 3.4 om retroaktiv tillämpning i årsredovisningen.)

2.6 EG:s godkännande av ändringarna och en full verkligt värdeoption

De senaste ändringarna av IAS 39 om verkligt värdeoptionen har antagits av EG-kommissionen den 15 november 2005. Detta innebär att en full verklig värdeoption enligt förutsättningarna i nya godkända IAS 39 är möjlig inom ramen för IAS-förordningen, dvs. en verklig värdeoption utan begränsning för skulder. Godkännandet avser även en förtida tillämpning för räkenskapsåret 2005.

Kommissionen konstaterade visserligen att värdering till verkligt värde av alla skulder inte är förenligt med artikel 42 a i det fjärde bolagsdirektivet men detta utgör dock inte i sig något legalt hinder för ett godkännande av en verklig värdeoption för skulder med de ändringar som IASB beslutat enligt IAS-förordningen.

När det gäller onoterade företags redovisningar som inte omfattas av IAS-förordningen, konstaterade kommissionen att den alltid strävat efter en relativt homogen redovisningsmiljö. I konsekvens med verkligt värde-direktivet²¹ och moderniseringsdirektivet avser kommissio-

²¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/65/EG av den 27 september 2001 om ändring av redovisningsdirektiven.

nen därför att föreslå att man inleder en process för att undersöka om det fjärde bolagsdirektivet bör ändras och i så fall hur.²²

2.7 Remissförfarandet

Denna Motivpromemoria har föregåtts av en Förslagspromemoria med samma namn som jämte ett författningsförslag remitterades den 15 september 2005 till branschföreträdare.

Remissinstanserna har i allt väsentligt tillstyrkt förslagen i Förslagspromemorian eller lämnat dessa utan erinran. Riksrevisionen avstod från att yttra sig. Riksbanken välkomnade ambition att anpassa föreskrifterna till IFRS och avser att noga följa effekterna för de finansiella företagen. Aktiespararna hade inget att invända mot de föreslagna ändringarna. BFN avstod från att lämna synpunkter. Skatteverket och Finansbolagens Förening hade inga synpunkter. PPM hade inga invändningar, eftersom föreskrifterna inte gäller för dem. SHB hade inga egna synpunkter, utöver de synpunkter som lämnades av Svenska Bankföreningen.

Vissa detaljerade synpunkter lämnades av några remissinstanser. SCB behandlade vissa konsekvensändringar i statistksammanhang. Svenska Bankföreningen och Sveriges Försäkringsförbund hade vissa författningstekniska synpunkter. AB Svensk Exportkredit ansåg att FI bör begära vissa lagändringar, vilket också FAR påpekade.

Remissynpunkterna och ett förslag till FI:s ställningstagande, lämnades i ett Utkast till motivpromemoria med samma namn som tillsammans med bearbetat författningsförslag remitterades den 2 december 2005 för i huvudsak tekniska synpunkter. Även denna promemoria innehåller FI:s ställningstaganden till remissynpunkterna.

²²Se EG-kommissionens promemoria 05/246 av den 11 juli 2005, IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement - Frequently Asked Questions (FAQ).

3. Överväganden

3.1 Verkligt värdeoptionen i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen

FI bör i vart fall inte nu uttala sig i frågan om hur verkligt värdeoptionen kan tillämpas i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen.

Skäl

EG-kommissionen har numera godkänt nya IAS 39 när det gäller verkligt värdeoptionens tillämpning på skulder. Fortfarande gäller dock en lättnad från IAS 39 för att viss säkringsredovisning ska få tillämpas.

I enlighet med den princip som varit vägledande för de tidigare IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna, bör FI vara restriktiv med att utfärda tolkningsregler om hur godkända IFRS ska tillämpas i en koncernredovisning upprättad enligt IAS-förordningen. Vi finner inte skäl för att frånga principen i detta sammanhang, särskilt mot bakgrund av kommissionens diskussion om konsekvenserna av godkännandet av nya IAS 39 och vad som enligt deras bedömning gäller enligt IAS-förordningen.

Vårt ställningstagande idag ändrar dock inte det förhållandet att FI i framtiden, såsom tillsynsmyndighet avseende finansiella företag, kan behöva ta ställning till tillämpningen av verkligt värdeoptionen eller andra frågor som avser utformningen och innehållet i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen.

3.2 Verkligt värdeoptionen enligt de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna

I de allmänna råden i de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna klargörs följande.

Med begreppet innehav för handelsändamål enligt ÅRL bör betraktas det som utgör innehav för handel enligt godkända IAS 39.

Värdepapper som annars skulle klassificeras som en finansiell tillgång som kan säljas eller en investering som hålles till förfall får med stöd av den s.k. verkligt värdeoptionen klassificeras och redovisas som en finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen. Detsamma gäller värdepapper och utlåning som annars skulle klassificeras som en lånefordran eller kundfordran enligt IAS 39 (även om fordran uppkommit genom direkt utlåning).

Andelar i dotterföretag, intresseföretag eller samriskföretag samt andra skulder än sådana som innehas för handel eller som är derivat får inte klassificeras eller redovisas som en post värderad till verkligt värde via resultaträkningen. Alla skulder som är föremål för en effektiv och dokumenterad säkringsredovisning avseende verkligt värde enligt IAS 39 värderas dock, på samma sätt som motsvarande tillgångar, till verkligt värde.

Det saknas skäl att i föreskrifterna särskilt påpeka att finansiella företag kan avstå från att tillämpa verkligt värdeoptionen.

Remissinstanserna: Enligt SCB kan kompletterande information bli nödvändig att kräva i statistikrapporteringen för lånestockar, eftersom det i finansiella rapporter och i internationell rapportering är av största vikt att kunna följa volymförändringarna exklusive värdeförändringar. AB Svensk Exportkredit stödjer förslagen men anser att FI bör verka för lagändringar som gör att IAS-förordningen får tillämpas i årsredovisningen för juridisk person eller i vart fall att "true and fair view override" införs samt att verkligt värdeoptionen får tillämpas på skulder. FAR noterar att verkligt värdeoptionen kan påverka beräkningen av kapitalkrav och solvenskrav men kan i dagsläget inte bedöma hur detta ska hanteras och vilka effekter det kan få. Svenska Bankföreningen och Sveriges Försäkringsförbund tillstyrker förslaget men har vissa författningstekniska synpunkter.

Bakgrund

Tidigare IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter om verkligt värdeoptionen

I FI:s tidigare IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter anges följande om verkligt värdeoptionens tillämpning.²³

Företag kan klassificera en finansiell tillgång som en finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen, om tillgången kan värderas till verkligt värde enligt lag. Detta är FI:s tolkning av bestämmelserna i 4 kap. 14 a och 14 b §§ ÅRL. Lagreglerna gäller dels för institut enligt 4 kap. 1 § ÅRKL med en obligatorisk verkligt värdevärdering enligt 4 kap. 2 § 5 samma lag, dels för försäkringsföretag enligt 4 kap. 1 § ÅRFL med en obligatorisk tillämpning enligt 4 kap. 2 § 11 samma lag.

Den tillämpning av verkligt värdeoptionen som redovisningsföreskrifterna behandlar, betecknas här som *lagbegränsad verkligt värdeoption*. Lagbegränsningarna gäller både vid utnyttjande av verkligt värdeoptionen vid redovisningen av poster första gången enligt punkt

²³ Se 2 kap. allmänna råd 4 c FFFS 2004:20 och 2 kap. allmänna råd 4 d FFFS 2004:21.

9 i IAS 39 och vid byte av redovisningsprinciper för försäkringskulder enligt punkt 45 i IFRS 4 Försäkringsavtal.

Redovisningsmässiga konsekvenser

Om den lagbegränsade verkligt värdeoptionen tillämpas, uppkommer följande redovisningsmässiga konsekvenser.

Tillgången klassificeras som en finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen i alla sammanhang. Det verkliga värdet beräknas initialt till anskaffningsvärde utan avdrag för anskaffningskostnader. Vidare ska tillgången fortlöpande värderas till verkligt värde med värdeförändringar redovisade i resultaträkningen. Till följd av den grundläggande hänvisningen till godkända standarder i de IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna, bör alltså tillgången redovisas i balans- och resultaträkningen enligt godkända IAS 39 på motsvarande sätt som tillgångar som innehas för handel.

Skäl

Frågor har ställts till FI om vilka poster som den lagbegränsade verkligt värdeoptionen kan tillämpas på. FI bör därför utförligare än hittills ange vilka tillgångar eller skulder som finansiella företag kan värdera och redovisa till verkligt värde via resultaträkningen enligt IAS 39.

Utgångspunkten enligt EG-direktivens samt ÅRKL:s och ÅRFL:s nya regler om finansiella instrument är att dessa i grunden ska tolkas och tillämpas mot bakgrund av IABS:s regler om finansiella instrument. Det är därför naturligt och ändamålsenligt att vid utvecklandet av god redovisningssed i detta sammanhang beakta de förändringar som nyligen skett på området och vid gränsdragningen så långt möjligt utgå från definitioner och regler i godkända IAS 39, snarare än att tolka lagen mera strikt efter sin allmänspråkliga ordalydelse eller med utgångspunkt från reglerna i gamla IAS 39.

Godkända IAS 39 innebär en delvis ändrad kategoriindelning och en något vidgad möjlighet att fortlöpande värdera fordringar till verkligt värde. En snäv tolkning av undantagen i 4 kap. 14 b § ÅRL bör alltså göras så att endast sådana instrument som klart tillhör undantagskatalogen exkluderas. Vidare bör definitioner enligt senast godkända IAS 39 ligga till grund för redovisningen enligt lagbegränsad IFRS om det inte är oförenligt med svensk lag. Det gäller t.ex. i fråga om vad som hänförs till finansiella instrument och derivat.

Begreppet innehav för handelsändamål enligt ÅRL

En grundläggande fråga i sammanhanget är om sådana finansiella instrument som ska värderas till verkligt värde enligt ÅRKL eller ÅRFL i egenskap av ”innehas för handelsändamål” kan motsvara vad som enligt godkända IAS 39 hänförs till ”innehav för handel”

(jfr 4 kap. 14 b § första stycket 2 ÅRL). I förarbetena till bestämmelsen framgår inte mer än att innehav för handelsändamål föreligger bl.a. om syftet med innehavet är att företaget ska tjäna pengar på kortfristiga värdeförändringar.²⁴ I enlighet med våra utgångspunkter är det ändamålsenligt att lägga definitionen av innehav för handel i godkända IAS 39 till grund för vad som redovisas som innehav för handelsändamål enligt ÅRKL och ÅRFL. Detta bör klargöras i de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna.²⁵

Tillämpning av verkligt värdeoptionen på värdepapper enligt de IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna

Den lagbegränsade verkligt värdeoptionen kan enligt vår mening i första hand tillämpas på obligationer och andra räntebärande värdepapper,²⁶ vilka annars enligt IAS 39 skulle klassificeras som investeringar som innehas till förfall eller en finansiell tillgång som kan säljas. Redan i gamla IAS 39, som lagstiftaren avsett att införliva i svensk rätt, finns nämligen i sak ett utrymme för att avstå från att klassificera värdepapper som innehav till förfall och i stället klassificera tillgången som en tillgång som kan säljas. Det faktum att företaget kan tänka sig att sälja ett värdepapper under innehavstiden gör att avsikten att inneha till förfall saknas. Lagstiftaren har för övrigt inte heller identifierat några problem med de regler i gamla IAS 39 som innebär att en investering till förfall ska omklassificeras till en finansiell tillgång som kan säljas, när överlåtelsebegränsningarna i IAS 39 överträds. Vi anser alltså inte, att en anskaffningsvärdering är obligatorisk för alla värdepapper som vid en mera objektiv prövning kan bedömas anskaffade för att med hög sannolikhet innehas till förfall.

Årsredovisningslagarna är utformade så att en redovisning till verkligt värde via resultaträkningen är tillåten för ”tillgångar som kan säljas” även om dessa inte innehas för handelsändamål eller handel (jfr 4 kap. 14 d § ÅRL). Lagbestämmelsen bedöms därför inte hindra att värdepapper, som är definierade enligt de IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna, klassificeras och redovisas som en ”finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen” med tillämpning av optionen i godkända IAS 39 i stället för att klassificeras som en finansiell tillgång som kan säljas. Om inte optionen ansågs möjlig att tillämpa på värdepapper enligt redovisningsföreskrifterna, skulle löpande värdeförändringarna på värdepapperet till följd av hänvisningarna i 2 kap. i de IFRS-anpassade redovisningsföreskriften behöva redovisas direkt mot eget kapital. I godkända IAS 39 anvisas nämligen ett sådant redovisningssätt, om instrumentet klassificeras såsom en tillgång som kan säljas. Enligt gamla IAS 39 kunde löpande värdeförändringar på sådana tillgångar även redovisas i resultaträkningen. Den nu gjorda

²⁴ Se prop. 2002/03:121 Redovisning och värdering av finansiella instrument, s. 72.

²⁵ Särskilda regler finns för vad som utgör handelslager i kapitaltäckningssammanhang.

²⁶ Såsom tidigare utvecklats är värdepapper enligt FFFS 2004:20 och FFFS 2005:33 sådana lånefordringar som är överlåtbara eller omsättningsbara, t.ex. löpande skuldebrev. Andra lånefordringar är hänförliga till utlåning.

IFRS-anpassade tolkningen är, enligt FI:s bedömning, i överensstämmelse med verkligt värde-direktivets och moderniseringsdirektivets syfte och också i enlighet med lagbestämmelsernas ordalydelse.

Kan verkligt värdeoptionen tillämpas på utlåning enligt redovisningsföreskrifterna?

Som tidigare har utvecklats finns skillnader mellan begreppet utlåning enligt ÅRKL:s balansräkning, begreppet lånefordringar enligt IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter och vad som kan ingå i kategorin lånefordringar och kundfordringar enligt godkända IAS 39. I begreppet lånefordringar i IAS 39 torde även kunna inbegripas överlåtbara skuldebrev som enligt föreskrifterna hänförs till värdepapper, exempelvis obligationer som inte är noterade på en aktiv marknad (se godkända IAS 39, punkt 9, och avsnitt 2.4 ovan). Sådana överlåtbara instrument torde utan tvekan kunna klassificeras och redovisas som en finansiell tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen enligt godkända IAS 39. Dessa lånefordringar enligt klassificeringen i godkända IAS 39 hade ju kunnat hänföras till finansiella tillgångar som kan säljas enligt gamla IAS 39 och i sak bli föremål för motsvarande redovisning och värdering enligt den standarden. Dessutom har förvärvade lånefordringar enligt definitionerna i samtliga sammanhang redan tidigare varit möjliga att klassificera såsom finansiella tillgångar som kan säljas, och därmed enligt gamla IAS 39 och med stöd av 4 kap. 14 d § ÅRL kunnat värderas till verkligt värde med löpande värdeförändringar redovisade i resultaträkningen.²⁷

Frågan blir då om den lagbegränsade verkligt värdeoptionen även kan tillämpas på lånefordringar, enligt definitionen i 1 kap. 2 § FFFS 2004:20, som uppkommit genom att företaget direkt tillhandahållit pengar, tillgångar eller tjänster.

Både EG:s redovisningsdirektiv och 4 kap. 14 b § ÅRL innehåller ett särskilt undantag för ”lånefordringar som härrör från företaget” vilka inte innehas för handelsändamål. ÅRL innehåller emellertid ingen legal definition av begreppet lånefordringar. I förarbetena anges dock att till denna kategori hör bl.a. lån som företaget självt har beviljat, förutsatt att instrumentet inte innehas för handelsändamål.²⁸

Undantaget i 4 kap. 14 b § ÅRL för lånefordringar är emellertid kopplat till en av de kategorier som förekom i gamla IAS 39. Definitionen av lånefordringar har därefter förändrats genom nyare internationella redovisningsstandarder. Begreppet ”lånefordringar och kundfordringar” enligt godkända IAS 39 exkluderar nu bl.a. sådana fordringar vilka klassificerats såsom en finansiell tillgång som värderas till verkligt värde via resultaträkningen eller såsom en finansiell tillgång som kan

²⁷ Om tillgångar klassificeras som finansiella tillgångar som kan säljas gäller numera enligt nya IAS 39 att löpande värdeförändringar redovisas direkt mot eget kapital. Till följd av 4 kap. 14 d § ÅRL redovisas de i fonden för verkligt värde.

²⁸ Se prop. 2002/03:121 Redovisning och värdering av finansiella instrument, s. 72.

säljas. I fråga om andra begrepp, t.ex. begreppet finansiella instrument, har lagstiftaren uppenbarligen godtagit att förskjutningar kan ske genom nya internationella standarder. Det bör därför godtas att också innebörden av begreppet ”lånefordringar och andra fordringar” kan förändras genom ändrade definitioner i nyare godkända standarder. Redovisningsdirektivet och den på direktivet införda lagstiftningen bedöms därför, trots angivna förarbetsuttalanden, inte förhindra att den nya definitionen av lånefordringar i godkända IAS 39 får genomslag i värderingssammanhang för de företag som tillämpar de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna.

EG-kommissionen har för sin del tolkat redovisningsdirektiven så att en sådan tillämpning är möjlig.²⁹ I förarbetena till årsredovisningslagarna har också framhållits att de svenska bestämmelserna inte ska ”vara vare sig mer eller mindre omfattande” än i moderniseringsdirektivet. Detta ger stöd för att inte lägga samma innebörd i begreppet ”lånefordringar och andra fordringar” som detta begrepp har i en mera allmänspråklig lydelse, även om detta innebär att tillägget ”härör från företaget” i princip inte får någon självständig betydelse.

Den lagbegränsade verkligt värdeoptionen kan, enligt vår mening, sammanfattningsvis alltså tillämpas på vad som är lånefordringar enligt de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna, även om fordran uppkommit direkt hos företaget. Detta gäller för både institut och försäkringsföretag. Om utlåningen däremot vid första redovisningen klassificeras som en lånefordran eller kundfordran enligt IAS 39, ska dock fordran värderas till upplupet anskaffningsvärde och får inte senare omklassificeras till en tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen.

Undantag från tillämpningen av verkligt värdeoptionen

I ÅRL finns vissa ytterligare undantag från en värdering till verkligt värde. Dessa är frikopplade från värderingskategorier enligt IAS 39 och mera klara till sin innebörd. I första hand gäller undantaget för aktier och andelar i dotterföretag, intresseföretag och samriskföretag. Det bör för tydlighetens skull framgå av de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna att verkligt värdeoptionen inte kan tillämpas på sådana instrument.

Den lagbegränsade verkligt värdeoptionen kan inte heller tillämpas på inlåning eller andra låneskulder än de som utgör innehav för handel eller derivat. Det framgår klart av ÅRL att sådana instrument inte får värderas till verkligt värde, men det bör ändå erinras om detta i redovisningsföreskrifterna. Skulder som innehas för handel eller derivat

²⁹ EG-kommissionens promemoria 04/265 av den 19 november 2004, IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement - Frequently Asked Questions (FAQ) samt prop 2002/03:121 s. 34.

ska för övrigt värderas till verkligt värde enligt ÅRKL och ÅRFL samt godkända internationella redovisningsstandarder.

Svenska Bankföreningen anser att det finns en risk att uttalandet om att verkligt värdeoptionen ”inte kan tillämpas på skulder” blir allt för kategoriskt och därigenom inskränkande. I dagsläget är det tillåtet att marknadsvärdera finansiella skulder i de fall de är skulder som har ett handelsändamål. Förslaget till text riskerar att ta bort denna möjlighet och bör därför nyanseras. Enligt föreningen riskerar samma formulering i förslaget för försäkringsföretag även att inskränka möjligheterna till värdering till verkligt värde av unit-linked produkter, som delats upp i en försäkringsdel och en finansiella instrument-del. *Sveriges Försäkringsförbund* tolkar för sin del förslaget så att värderingen av fondförsäkringsskulder är tillåten men anser att detta kan förtydligas.

De allmänna råd som Bankföreningen syftar på avser när verkligt värdeoptionen kan tillämpas. Optionen är inte tillämplig på skulder som innehas för handel. Sådana skulder ska ändå värderas till verkligt värde p.g.a. lagbestämmelser och IAS 39 som tillämpas av företag som tillämpar nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifter. När det gäller produkter för vilka försäkringstagare bär placeringsrisken framgår klart av föreskrifter i 4 kap. 13 § FFFS 2004:21 (och samma författningsrum i FFFS 2005:34) att dessa ska värderas till verkligt värde, även om det är fråga om något som klassificerats som finansiellt instrument. Allmänna råden bör därför inte kunna missförstås på det sätt som föreningen angett. När det gäller försäkringsföretag är det emellertid inte fel att här erinra om att 4 kap. 13 § i redovisningsföreskrifterna kräver en värdering till verkligt värde av vissa skulder.

Vissa undantag från en värdering till verkligt värde enligt ÅRL motsvarar instrument som inte heller får värderas till verkligt värde med stöd av verkligt värdeoptionen enligt IAS 39, exempelvis egna egetkapitalinstrument. Det finns ingen anledning för FI att i de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna särskilt erinra om att sådana instrument inte får värderas till verkligt värde med stöd av optionen.

På samma sätt som EG-kommissionen och IASB gjort, bör FI i de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna erinra om att alla tillgångar och skulder som är föremål för viss säkringsredovisning enligt IAS 39 ska värderas till verkligt värde, även om det inte är skulder som innehas för handel eller derivat.

Är finansiella företag skyldiga att tillämpa verkligt värdeoptionen?

Enligt bank- respektive försäkringsredovisningsdirektiven får medlemsländerna för alla, eller vissa kategorier av företag, kräva eller tillåta att finansiella instrument, med vissa undantag, värderas till verkligt värde. Sverige har utnyttjat direktivens möjligheter att kräva en värdering till verkligt värde för de företag som omfattas av ÅRKL och

ÅRFL. Bestämmelserna är utformade så att finansiella instrument skall värderas till verkligt värde ”om det är förenligt” med ÅRL.

Det är naturligt att gränsdragningen mellan kategorin investeringar till förfall och kategorin finansiella tillgångar som kan säljas görs enligt IAS 39 innan man tillämpar lagens tvingande regler om värdering till verkligt värde eller upplupet anskaffningsvärde. En annan ordning skulle strida mot reglernas grundläggande syfte att möjliggöra en tillämpning av internationella redovisningsstandarder, dvs. även gamla IAS 39 när reglerna infördes. På samma sätt bör man bedöma den lagbegränsade verkligt värdeoptionen som gör det möjligt att hänföra poster till kategorin värderad till verkligt värde via resultaträkningen, i stället för till någon annan enligt godkända IAS 39 möjlig kategori. Enligt vår mening är alltså inte finansiella företag till följd av lagbestämmelsernas utformning skyldiga att tillämpa den lagbegränsade verkligt värdeoptionen på alla tillgångar där detta är möjligt enligt verkligt värdeoptionen i nya godkända IAS 39 (och ÅRL). Det finns, enligt vår mening, inte något behov av att belasta de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna med denna närmast självklara slutsats.

Vissa övriga frågor

AB Svensk Exportkredit föreslår att FI bör ta initiativ till vissa lagändringar som gör att IAS-förordningen kan tillämpas i juridisk person, eller att det införs en generell bestämmelse om att företag får göra avsteg från lag om det behövs för att ge en rättvisande bild samt att reglerna för uppställningsformerna bör ändras ytterligare. Även *FAR* anser att alla företag ska ha möjlighet att obegränsat tillämpa IFRS i redovisningen såväl för koncerner som för juridiska personer. *FAR* påpekar också att användningen av verkligt värdeoptionen kan påverka kapitalkrav och kapitalbasen.

FI bör i vart fall inte nu föreslå lagstiftaren att efterfrågade lagändringar görs, bl.a. i avvaktan på utfallet av den process som kommissionen inlett för att undersöka om det fjärde bolagsdirektivet bör ändras och i så fall hur (se avsnitt 2.6).

Vid en avvägning av olika intressen bör förslaget genomföras trots att det, som *SCB* framfört, kan vara till nackdel ur statistiksynpunkt. Eftersom det i grunden är en lagtolkningsfråga är det också svårt att förhindra att optionen tillämpas på uttolkat sätt under år 2005. Den information som behövs för statistikändamål om volymförändringar på lånefordringar exklusive värdeförändringar kan tillgodoses genom att särskilda krav ställs på den information som ska lämnas i den s.k. standardrapporten. Redan idag ska i standardrapporten specificeras effekterna av verkligt värdeoptionen på balansräkningen, balanserad vinst eller förlust och resultaträkningen. Den information som behövs för statistikändamål om volymförändringar för lånefordringar kommer att övervägas vidare inom FI.

3.3 Särskilda begränsningar för tillämpning av optionen

För att tydliggöra att IASB:s begränsningar av verkligt värdeoptionen måste beaktas anges i allmänna råd att förutsättningarna enligt IAS 39, godkänd i november 2005, bör vara uppfyllda.

FI bör i vart fall inte nu införa ytterligare regler om hur verkligt värdeoptionen bör tillämpas i årsredovisningen.

Skäl

Bör tillämpningen av verkligt värdeoptionen av lämplighetsskäl begränsas i förhållande till godkända IAS 39?

Enligt de av IASB i juni 2005 beslutade ändringarna av IAS 39, preciseras vissa begränsningar för att tillämpa verkligt värdeoptionen. Motiven till optionen har tidigare bara mera allmänt kommit till uttryck i material från IASB. Förenklat möjliggör optionen en reducering av värderings- och resultaträkningsproblem som uppkommer när instrument till följd av den blandade värderingsmodellen i IAS 39 måste värderas eller resultatredovisas på principiellt olika sätt trots att de ekonomiskt hör ihop på ett naturligt sätt.

Av redovisningsmässiga hänsyn finns det inte skäl att avråda från tillämpningen av verkligt värdeoptionen. Vikten av att ett företag ska kunna tillämpa samma redovisningsprinciper i årsredovisningen som i en koncernredovisning enligt IAS-förordningen talar för att man inte begränsar tillämpningen i årsredovisningen utöver vad som krävs enligt lag.

Det skulle kunna ifrågasättas om begränsningarna för tillämpningen av verkligt värdeoptionen enligt IASB:s regler endast behöver tillämpas på räkenskapsperioder som inleds under år 2006. Man bör därför i allmänna råd tydligt erinra om att förutsättningarna enligt IAS 39, godkänd i november 2005, bör vara uppfyllda.

Bör FI ytterligare reglera tillämpningen av verkligt värdeoptionen i årsredovisningen?

Det anges redan i 4 kap. 14 a och 14 b §§ ÅRL hur en värdering till verkligt värde ska ske och att en förutsättning är att värderingen ger ett tillförlitligt värde. Detta krav gäller förstås även när finansiella tillgångar värderas till verkligt värde med stöd av verkligt värdeoptionen.

Det följer vidare av hänvisningarna i 2 kap. i de nya IFRS-anpassade redovisningsföreskriftna att berörda företag förväntas uppfylla samtliga förutsättningar som nya IAS 39 anger vad avser tillämpning av

verkligt värdeoptionen, både till dess innebörd och form. Nya IAS 39 anger både ett antal förutsättningar för när verkligt värdeoptionen får tillämpas och ett antal överväganden som ska beaktas när ett finansiellt instrument värderas till verkligt värde.

Även om den nuvarande verkligt värdeoptionen tidigare kritiserats, bl.a. från tillsynshåll, bedömer vi att den i praktiken kommer att tillämpas på ett sätt som är förenligt med förutsättningarna i nya IAS 39 och detta även för år 2005. När verkligt värdeoptionen används lämnas också tilläggsupplysningar som belyser tillämpningen och effekterna av verkligt värdeoptionen. Dessa upplysningar lämnas även i årsredovisningen till följd av hänvisningen till IAS 32 i de IFRS-anpassade redovisningsföreskrifterna. Tidpunkten för tillämpning av de ändringar i IAS 32 som beslutats i juni 2005 följer den tidpunkt då företaget väljer att tillämpa den nya verkligt värdeoptionen och bör därför inte regleras särskilt. Om IFRS 7 Finansiella instrument: Upplysningar, tillämpas i förtid lämnas motsvarande upplysningar i stället enligt den standarden.

I de fall FI behöver ytterligare information för tillsynsändamål kan denna inhämtas av FI, generellt eller i enskilda fall, med stöd av rörelsereglerna.

Reglering av hur verkligt värdeoptionen tillämpas ur ett tillsynsperspektiv

Vårt ställningstagande ändrar inte det förhållandet att FI kan komma att behöva bedöma om riskhanteringen och kvaliteten på det resulterande egna kapitalet till följd av tillämpningen av verkligt värdeoptionen är tillfredsställande ur ett tillsynsperspektiv. Ett förslag till rekommendation i denna fråga har tagits fram av Baselkommitteén under 2005.³⁰

Sådana konsekvenser av verkligt värdeoptionen som inte bör få slå igenom på kapitalbasen kan också regleras genom särskilda justeringsregler i kapitaltäcknings- och solvenssammanhang. Även detta område har analyserats internationellt inom ramen för CEBS och CEIOPS.³¹ Konsekvenserna har numera även beaktats vid utarbetande av nya stabilitetsfilter för kreditinstitut och värdepappersbolag.³² Konsekvenserna på försäkringsområdet är föremål för fortsatta överväganden inom FI.

Dessa frågor behandlas dock inte vidare i denna Motivpromemoria.

³⁰Se Baselkommitteéns remiss, publicerat den 13 juli 2005, Supervisory guidance on the use of the fair value option by banks under International Financial Reporting Standards.

³¹Se pressmeddelande, publicerat den 21 december 2004, från Committee of European Banking Supervisors, CEBS, guidelines on prudential filters for regulatory capital samt Consultation paper No. 3 Implications of IAS/IFRS och Introduction for the Prudential Supervision från Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervision, publicerat den 29 november 2004.

³²Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2006:1) om ändring i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2003:10) om kapitaltäckning och stora exponeringar.

3.4 Ikraftträdande- och övergångsfrågor

De nya preciseringarna bör träda i kraft omedelbart och tillämpas redan i årsredovisningar för räkenskapsåret 2005.

Remissinstanserna: Ur statistiksynpunkt är det enligt *SCB* mindre lämpligt att införa möjligheten till verkligt värdeoptionen för år 2005. *Sveriges Försäkringsförbund* anser inte att ett undantag från övergångsreglerna i ändrade IAS 39 är nödvändigt utan menar att de internationella reglerna bör följas även i detta fall.

Skäl

De föreslagna preciseringarna avser en lagtolkningsfråga och bör därför träda i kraft omedelbart och tillämpas redan i årsredovisningar för räkenskapsåret 2005.

Enligt övergångsreglerna till de senaste ändringarna av IAS 39 förutsätter en retroaktiv tillämpning av de nya reglerna att en omklassificering skett före en viss tidpunkt. Inom ramen för lagbegränsad IFRS finns möjligheter för FI att göra ett undantag från denna regel. Synpunkter efterfrågades i Förslagspromemorian om ett sådant undantag är behövligt och lämpligt.

Försäkringsförbundet anser att IFRS bör följas även i detta fall. Övriga remissinstanser har inte särskilt kommenterat frågan. Mot denna bakgrund finns inte tillräckliga skäl för att göra någon anpassning i förhållande till IAS 39.

Bilaga 1

En utförligare beskrivning av kategorier enligt IAS 39 och upplysningar om tillämpningen av verkligt värdeoptionen

Kategorier av finansiella instrument enligt IAS 39

Enligt punkt 9 i godkända IAS 39³³ indelas de flesta finansiella instrument i någon av följande fyra kategorier:

1. Finansiella tillgångar eller skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen.
2. Investeringar som hålles till förfall.
3. Lånefordringar och kundfordringar.
4. Finansiella tillgångar som kan säljas.

Klassificeringen får betydelse för värderingen av instrumentet och hur värdeförändringar ska redovisas i balansräkningen och resultaträkningen.

Kategorin finansiella tillgångar eller skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen

Denna kategori omfattar enligt punkt 9, för det första, finansiella tillgångar och skulder som ”innehåses för handel”. Dit hör finansiella tillgångar eller skulder som

- i) förvärvades eller uppkom med syfte att säljas eller återköpas på kort sikt,
- ii) ingår i en portfölj med identifierade finansiella instrument som förvaltas tillsammans och för vilka det finns ett bevisat nyligen faktiskt mönster av kortfristiga realiseringar av vinst, eller
- iii) är ett derivat (som inte är ett identifierat och effektivt säkringsinstrument).

Rubricerad kategori omfattar även annan finansiell tillgång eller skuld som vid första redovisningstillfället identifierats som tillhörande kategorin ”finansiell tillgång eller skuld värderad till verkligt värde via resultaträkningen”, om dessa uppfyller vissa villkor enligt nya godkända IAS 39. Undantag gäller dock för innehav i egetkapitalinstru-

³³ Fastställd av IASB i december 2003 med vissa senare gjorda ändringar. Godkänd av EG-kommissionen första gången i november 2004 med vissa undantag jämte efterföljande godkännande av ändringar av IASB.

ment som inte har något noterat marknadspris på en aktiv marknad och vars verkliga värde inte kan beräknas på ett tillförlitligt sätt. Undantag gäller också enligt punkt 46 c för ett derivat som är kopplat till och måste regleras genom leverans av ett sådant egetkapitalinstrument. Dessutom är också sådana finansiella instrument som omfattas av särskilda regler i andra standarder än IAS 39 undantagna.

Instrument i kategorin ”värderade till verkligt värde via resultaträkningen” redovisas på följande sätt.

Vid anskaffningstillfället tas instrumentet upp till verkliga värdet utan beaktande av anskaffningskostnader (punkt 43). Efter första redovisningen redovisas instrumentet fortsatt till verkligt värde (punkt 46). Ett företag får inte omklassificera instrument till eller från denna kategori (punkt 50). Värdeförändringar på instrumentet redovisas omedelbart som vinst eller förlust i resultaträkningen (punkt 55).

Värt att notera är att enligt punkt 45 i IFRS 4 finns en särskild option för försäkringsgivare att vid byte av redovisningsprinciper för försäkringsskulder klassificera vissa eller alla sina finansiella tillgångar till värderade till verkligt värde via resultaträkningen.

Kategorin investeringar som hålles till förfall

Till denna kategori hänförs finansiella tillgångar som inte är derivat och som har fastställda eller fastställbara betalningar och fastställd löptid, om företaget har avsikt och förmåga att hålla instrumentet till förfall. Undantag görs dock för tillgångar som

- a) vid första redovisningstillfället har identifierats som en post värderad till verkligt värde via resultaträkningen,
- b) har identifierats som att de kan säljas, eller
- c) motsvarar definitionen av lånefordringar och kundfordringar.

Om företaget under året och de två föregående åren sålt eller omklassificerat mer än oväsentliga belopp av instrument tillhöriga denna kategori, får kategorin som huvudregel inte användas. Kategorin får dock fortsätta att användas om händelsen sker nära förfall eller inlösen eller efter det att i stort hela ursprungliga nominella beloppet erhållits. Omklassificering krävs inte heller om händelsen utgör en isolerad händelse av engångskaraktär utanför företagets kontroll vilken inte rimligen kunde förutses (punkt 9).

Vid anskaffningstillfället tas instrument i kategorin ”investeringar som hålles till förfall” upp till verkliga värdet med tillägg för sådana anskaffningskostnader som är direkt hänförliga till förvärvet (punkt 43). Efter första redovisningen redovisas instrumenten till upplupet anskaffningsvärde med användning av effektivräntemetoden (punkt 46).

Ett företag får endast under vissa förutsättningar omklassificera instrument till denna kategori (punkt 55). Om avsikten eller förmågan att inneha till förfall ändras ska tillgången omklassificeras till kategorin finansiella tillgångar som kan säljas. Detsamma gäller om överlåtelse- eller omklassificeringsbegränsningarna överträds (punkt 51). Skillnaden mellan redovisat och verkligt värde redovisas direkt mot eget kapital på samma sätt som värdeförändringar på finansiella tillgångar som kan säljas. För investeringar som hålles till förfall redovisas vinst eller förlust utöver periodiseringsbeloppen annars först när instrumentet tas bort eller är föremål för ett objektiva nedskrivningsbehov och måste skrivas ned (punkt 56).

Kategorin lånefordringar och kundfordringar

Lånefordringar och kundfordringar utgörs enligt godkända IAS 39, punkt 9, av andra finansiella tillgångar än derivat som har fastställda eller fastställbara betalningar och som inte är noterade på en aktiv marknad. Till kategorin hör dock inte sådana tillgångar

- a) som ska säljas omedelbart eller inom en nära framtid (innehågs för handel) eller som vid första redovisningstillfället identifierats som en post värderad till verkligt värde via resultaträkningen,
- b) som vid första redovisningstillfället identifierats som att de kan säljas, eller
- c) för vilka det finns en risk att innehavaren inte kommer att återfå den huvudsakliga investeringen annat än p.g.a. kreditrisk (vilka ska klassificeras som att de kan säljas).

Ett innehav som förvärvats i en grupp av tillgångar som inte tillhör kategorin lånefordringar eller kundfordringar (exempelvis innehav i en värdepappersfond) ingår inte i kategorin lånefordringar och kundfordringar.

Vid anskaffningstillfället tas instrument i kategorin lånefordringar och kundfordringar upp till verkliga värdet med tillägg för sådana anskaffningskostnader som är direkt hänförliga till förvärvet (punkt 43). Efter första redovisningen redovisas instrumenten fortsatt till upplupet anskaffningsvärde med användning av effektivräntemetoden (punkt 46). Ett företag får inte omklassificera instrument till eller från denna kategori (jfr punkt 50–54). Vinst eller förlust redovisas utöver periodiseringsbeloppen först när instrumentet tas bort från balansräkningen eller är föremål för ett objektiva nedskrivningsbehov och måste skrivas ned (punkt 56).

Kategorin finansiella tillgångar som kan säljas

Till denna kategori hör andra finansiella tillgångar än derivat vilka identifierats som att de kan säljas och som inte klassificerats som

- a) finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen,
- b) investeringar som hålles till förfall, eller
- c) lånefordringar eller kundfordringar.

Vid anskaffningstillfället tas dessa instrument upp till verkliga värdet.

Till skillnad från den första kategorin (dvs. finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen), ska tillägg göras för sådana anskaffningskostnader som är direkt hänförliga till förvärvet (punkt 43). Efter första redovisningen redovisas finansiella tillgångar som kan säljas fortsatt till verkligt värde (punkt 46). Investeringar som innehas till förfall ska, som tidigare nämnts, under vissa förutsättningar omklassificeras till finansiella tillgångar som kan säljas (punkt 51 och 52). Till skillnad från den första kategorin redovisas dessutom värdeförändringarna på instrumentet som huvudregel direkt mot eget kapital, via redogörelsen för förändringar i eget kapital, tills instrumentet tas bort från balansräkningen, då ackumulerade värdeförändringar resultatförs. Vid ett objektivi nedskrivningsbehov redovisas dessutom nedskrivningar i resultaträkningen. Vidare redovisas valutavinster eller valutaförluster på monetära tillgångar och ränta direkt i resultaträkningen (punkt 55).

Övriga finansiella tillgångar och skulder

För finansiella instrument som inte ingår i någon av de ovan angivna fyra kategorierna finns särskilda regler i IAS 39 eller andra standarder. Här kan följande nämnas.

Aktier och andelar i dotterföretag, intresseföretag eller samriskföretag redovisas i enlighet med IAS 39 om det följer av IAS 27 – Koncernredovisning och separata finansiella rapporter, IAS 28 – Innehav i intresseföretag och IAS 31 – Andelar i joint ventures (punkt 2 a i IAS 39). Enligt punkt 36 i IAS 27 ska, när separata finansiella rapporter upprättas, innehav i dotterföretag, gemensamt styrda företag och intresseföretag – som inte i enlighet med IFRS 5 – Anläggningstillgångar som innehas för försäljning och avvecklade verksamheter, klassificeras som att de innehas för försäljning (eller ingår i en avyttringsgrupp klassificerad som att den innehas för försäljning) – redovisas antingen till anskaffningsvärde eller i enlighet med IAS 39. Samma redovisningsprincip ska tillämpas för varje kategori av innehav. I punkt 1 i IAS 28 och punkt 1 i IAS 31 klargörs att innehav i intresseföretag respektive samriskföretag kan klassificeras som en tillgång värderad till verkligt värde via resultaträkningen eller som ett innehav för handel.

Egetkapitalinstrument som inte har något noterat marknadspris på en aktiv marknad och vars verkliga värde inte kan beräknas tillförlitligt är undantagna från en värdering till verkligt värde. Även derivat och instrument kopplade dit och som ska regleras genom leverans av sådana egetkapitalinstrument, är undantagna. Dessa instrument ska värderas till anskaffningsvärdet (IAS 39 punkt 46 c). Vinst eller förlust redovisas först när instrumentet tas bort från balansräkningen.

Finansiella skulder som inte hänförs till den första kategorin, dvs. andra än skulder som innehas för handel eller derivat eller som med stöd av verkligt värdeoptionen värderas till verkligt värde via resultaträkningen, ska värderas på balansdagen till upplupet anskaffningsvärde enligt effektivräntemetoden (punkt 47). Anskaffningsvärdet beräknas till verkligt värde med tillägg för direkta anskaffningskostnader. Vinst eller förlust redovisas utöver periodiseringsbeloppen först när instrumentet tas bort från balansräkningen.³⁴

För *finansiella tillgångar och skulder som är föremål för identifierad och effektiv säkringsredovisning* gäller särskilda regler som bl.a. innebär att sådana tillgångar eller skulder i vissa fall ska värderas till verkligt värde (se punkt 89-102).

Upplysningar enligt IAS 32 om verkligt värdeoptionen utnyttjas

För finansiella tillgångar och skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen ska enligt ändringar i IAS 32, som godkänkts av EG-kommissionen i november 2005, särskilda upplysningar lämnas.

Ändringarna har gjorts för att tillgodose intressen från såväl tillsynsmyndigheter som investerare (BC 79A). Ändringarna gäller i första hand upplysningar om kriterierna för att tillämpa verkligt värdeoptionen, hur företaget uppfyller förutsättningarna enligt standarden för tillämpningen av verkligt värdeoptionen och vilka slag av tillgångar eller skulder som optionen tillämpas på (punkt 66 d i IAS 32).³⁵

Upplysningar om tillämpningen av optionen

I enlighet med IAS 1 – Utformning av finansiella rapporter, lämnas enligt nya godkända IAS 32, punkt 66 d, såvitt gäller redovisningsprinciperna, följande upplysningar om finansiella tillgångar eller finansiella skulder som identifieras som värderade till verkligt värde via resultaträkningen:

³⁴ Särskilda regler gäller dock för finansiella skulder som uppkommer när överföring av finansiella tillgångar inte uppfyller kraven för borttagande i balansräkningen (se punkt 47 som hänvisar till punkt 29 och 31).

³⁵ Motsvarande upplysningsregler tas också in i IFRS 7 Finansiella instrument; Upplysningar, som ska tillämpas från och med 2007 men där en tidigare tillämpning uppmuntras. Enligt allmänna råd till 2 kap. i FFFS 2005:33 och FFFS 2005:34 bör IFRS 7 och följändringarna i andra standarder tillämpas redan från och med 2006.

- Kriterierna för att på detta vis identifiera sådana finansiella tillgångar eller finansiella tillgångar vid det första redovisnings-tillfället.
- Hur företaget har uppfyllt villkoren i punkt 9, 11A eller 12 i IAS 39 för sådan identifiering. För instrument som identifieras i enlighet med IAS 39, punkt 9 b i, innefattar upplysningarna en förklarande beskrivning av de omständigheter som ligger till grund för de inkonsekvenser i värdering eller redovisning som annars skulle uppstå. För instrument som identifieras i enlighet med IAS 39, punkt 9 b ii, innefattar dessa upplysningar en förklarande beskrivning av hur identifiering som tillhörande kategorin finansiella tillgångar och finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen är i överensstämmelse med företagets dokumenterade riskhanterings- eller investeringsstrategi.
- Karaktären på de finansiella tillgångar eller finansiella skulder som företaget har identifierat som värderade till verkligt värde via resultaträkningen.

Övriga upplysningar om verkligt värdeoptionen tillämpas

Vidare skall företag enligt nya godkända IAS 32, punkt 94 d–94 i, lämna följande upplysningar om finansiella tillgångar och skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen.

- De redovisade värdena för finansiella tillgångar och finansiella skulder som dels klassificeras som att de innehas för handel, dels vid första redovisningstillfället identifierats som finansiella tillgångar och finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen (det vill säga de som inte är finansiella instrument som klassificerats som att de innehas för handel).
- Separata upplysningar om nettovinster eller nettoförluster avseende finansiella tillgångar eller finansiella skulder som företaget har identifierat som värderade till verkligt värde via resultaträkningen.
- Om företaget har identifierat en lånefordran eller en kundfordran (eller grupp av lånefordringar eller kundfordringar) som värderat till verkligt värde via resultaträkningen, skall det lämnas upplysning om
 - i) den högsta möjliga exponeringen för kreditrisk (se punkt 76 a) per balansdag för lånefordran eller kundfordran (eller gruppen av lånefordringar eller kundfordringar),

ii) det belopp till vilket varje hänförligt kreditderivat eller liknande instrument minskar denna högsta möjliga exponering för kreditrisk,

iii) det belopp avseende förändring under perioden och ackumulerat för det verkliga värdet för lånefordran eller kundfordran (eller gruppen av lånefordringar eller kundfordringar) som är hänförligt till förändringar i kreditrisk fastställda antingen som det belopp avseende förändring för det verkliga värdet som inte är hänförligt till förändringar i marknadsvillkor som ger upphov till marknadsrisk, eller genom användande av en alternativ metod som mer korrekt motsvarar beloppet för förändring i dess verkliga värde som är hänförligt till förändringar i kreditrisk, och

iv) det belopp avseende förändring för verkligt värde för varje hänförligt kreditderivat eller liknande instrument som har uppkommit under perioden och ackumulerats sedan lånefordran eller kundfordran identifierades.

- Om företaget har identifierat en finansiell skuld som värderad till verkligt värde via resultaträkningen, skall det lämna upplysning om

i) det belopp avseende förändring under perioden och ackumulerat för det verkliga värdet för den finansiella skuld som är hänförligt till förändringar i kreditrisk fastställda antingen som det belopp avseende förändring för det verkliga värdet som inte är hänförligt till förändringar i marknadsvillkor som ger upphov till marknadsrisk (se punkt VT40), eller genom användande av en alternativ metod som mer korrekt motsvarar beloppet för förändring i dess verkliga värde som är hänförligt till förändringar i kreditrisk, och

ii) skillnaden mellan det redovisade värdet för den finansiella skulden och det belopp som företaget enligt avtalsvillkoren skulle tvingas att betala innehavaren av förpliktelsen när skulden förfaller.

- Företaget skall även lämna upplysning om

i) de metoder som används för att lämna upplysningar om det belopp avseende förändringar i verkligt värde som är hänförligt till förändringar i kreditrisk, och

ii) om företaget anser att den upplysning det har lämnat för att följa kraven inte korrekt motsvarar förändringen i det verkliga värdet för den finansiella tillgången eller finansiella skulden hänförligt till förändringar i kreditrisk, anled-

ningarna till att denna slutsats dragits och de faktorer företaget uppfattar som relevanta.